

Op tafel jij en zingen!

Het ontgroeningsritueel bij het Amsterdamsch Studenten Corps ging er op 7 oktober 1962 'heel ruig' aan toe. Aldus herinnerde VPRO-coryfee Wim Noordhoek zich 55 jaar later voor de camera van de historische tv-rubriek *Andere tijden*.

Tweehonderd aspirant-corpsleden, uitsluitend mannen, zaten kaalgeschoren en met ontbloot bovenlijf in hurkzit dicht naast elkaar op de zolder van het sociëteitsgebouw op de hoek van de Sarphatistraat en de Wibautstraat. 'Er werd soep uitgedeeld. Intussen liepen ouderejaars tussen de rijen en deelden met een wandelstok links en rechts meppen uit, waardoor iedereen soep over zich heen kreeg.' Ter vergroting van de chaos rende een incontinent varken krijsend door de menigte. De stank was ondraaglijk. Edwin Rutten was er die avond bij en vertelde erover in de uitzending: hij moest met andere 'feuten' op een zeil zitten met aan de zijkanen een touw waar hard aan werd getrokken, zodat iedereen omviel. Nieuwkomers die wilden toetreden, moesten proberen om zich door een gat in de muur naar binnen te wringen. Aan de andere kant van de muur werden ze met bier besproeid en teruggeduwd. Rechttop lopen was verboden, ze moesten 'kikkeren': in hurkzit sprongetjes maken. De sfeer was grimmig. Er werd luidkeels door ouderejaars gevloekt en gescholden, dat paste in de traditie van de initiëring.

De bijeenkomst liep uit de hand vanaf het moment waarop het tafereel van de groep halfnaakte, weerloze kaalkoppen bij de praeses van Nos Lungit Amicitia ('vriendschap verbindt ons') associaties opriep met gevangenen in een concentratiekamp. Hij verloor de realiteit uit het oog, macabere fantasie nam het over van de werkelijkheid. 'Wij gaan Dachautje spelen!', riep de praeses uit. 'Alle joden naar voren!'

Als gevolg van de bedompte atmosfeer in de ruimte vielen verschillende jongens flauw. 'Alweer een lijk!', werd dan geroepen. En: 'Sinds wanneer krijgen feuten te drinken?' Een 'groen' die de moed had om te protesteren ('ik wilde liever dat u hier geen grapjes

over maakte, mijn vader is in Dachau gestorven') werd de mond gesnoerd. Wie zo graag bij het corps wilde horen, moest dat verdienen door zich dit soort gekkigheid te laten welgevallen. Eerstejaars student Edwin Rutten onderging de inwijding als een nuttig praktijkcollege psychologie: dit is dus wat kan gebeuren in een subcultuur die is afgedwaald van normen en waarden die iedereen vanzelfsprekend vindt. Machtswellust en groepsdynamiek kunnen rare kronkels veroorzaken in het hoofd van een mens. Wij zijn ons brein. Onder invloed van negatieve prikkels verandert een goedgezak in een etterbak.

Voor zijn medestudenten was Edwin Rutten in 1962 geen onbekende naam. Hij had grammofonplaten gemaakt en was beroemd van krant, radio en televisie. Tijdens zijn ontgroening werd hem toegebruld: 'Feut! Op tafel jij en zingen!' Er is een foto waarop hij met kale schedel en besmeurde wangen 'een smerige tekst' staat te zingen op de melodie van *The Lady is a Tramp*, terwijl een ouderejaars de bierpomp heeft opengedraaid en hem natspuit. Was hij een studerende zanger of een zingende student?

Als 'jazz' of 'lichte muziek' toen al een studierichting aan het conservatorium was geweest (dat was pas vanaf het begin van de jaren negentig het geval), zou hij daar misschien voor hebben gekozen. Nu werd het psychologie, niet zozeer omdat hij van plan was om psycholoog te worden, maar omdat hij wilde weten of het mogelijk was om antwoorden te vinden op de grote vragen van het leven. Dat had weer te maken met zijn fascinatie voor Griekse wijsgeren. *Gnothi seauton*, 'ken u zelf', in zijn geval: doen wat je wilt doen, gekoppeld aan de vervolgvraag: maar wat wil ik dan?

Hij ging nooit met tegenzin naar college. Een terloops zinnetje van de eminente hoogleraar A.D. de Groot – 'het stellen van een vraag is vaak interessanter dan het antwoord' – zette zich vast in het geheugen, evenals diens advies: 'U moet een boek van buiten naar binnen lezen', dus éérs de tekst op het achterplat en de inhoudsopgave, pas daarna het eerste hoofdstuk.

Hij sloot zich aan bij het corps omdat hij dan automatisch bij de studentenroeivereniging Nereus mocht. Van zijn veertiende tot

zijn achttiende was hij een enthousiaste wedstrijdroeier geweest en wilde de draad weer oppakken. Daartoe werd hij lid, later bestuurslid van het 'vrij dispuutgezelschap sinds 1903' Vriendschap In Alle Tijden Is Onze Roeping (V.I.A.T.O.R.), dat bekend stond als het 'roei- en rugbydispuut'. Hij verliet de ouderlijke woning aan de Amsterdamse goudkust en betrok een kamer in een dispuutshuis aan de Leidsegracht.

Een mooie tijd brak aan, hij kan niet anders zeggen. Op dat adres ontstonden vriendschappen voor het leven, zoals met advocaat Leo Spigt (1948) die hij bij V.I.A.T.O.R. had leren kennen. Vijf jaar leeftijdsverschil wierp geen barrière op voor het smeden van een verstandhouding die qua diepgang een modale vriendschap meervoudig overstijgt. 'Ik begon net aan mijn studie politieke wetenschappen en hij was al vierdejaars psychologie,' zei Spigt in 2001 tegen het magazine van het *Algemeen Dagblad*. 'Volgens de corps-mores had Edwin het recht mij als feut te koeioneren, maar dat interesseerde hem weinig. De brug was gauw geslagen. In die tijd was Edwin al erg populair als zanger van jazzy repertoire. Ik weet nog dat we met het hele studentenhuus voor de tv zaten toen hij optrad bij Willem Duys. Maar in onze vriendschap heeft zijn bekendheid nooit een belangrijke rol gespeeld. In de beginjaren hebben we vooral veel gefeest en gekaart. Toepen, eenentwintigen, in ons stamcafé De Pieper of bij Edwin op zijn woonboot in de Herengracht. We zijn allebei van winnen, dus we konden elkaar lekker jennen en sarren. Diepgravender aanvaringen met Edwin kan ik me niet herinneren.' Ter gelegenheid van een feestelijke gebeurtenis refereerde Spigt in een speech aan de verbazingwekkende innemendheid van zijn vriend. 'In vergelijking met hem ben ik zijn mindere en ik heb die vergelijking vaak kunnen maken,' zei hij. 'Hij drinkt net als ik een stevige borrel, hij heeft mij ongetwijfeld – ik spreek over de studententijd – vele malen gezien in het stadion dat zo treffend boven het theewater heet. Ik hem nooit. Als wij een nacht doorkaartten, dan stortte ik om tien uur 's ochtends in mijn bed, maar hij ging dan naar de veiling om de stoel

te kopen waar hij trouwens nog steeds in zit. Over *Ausdauer* gesproken!’

Edwin had het zo druk met zijn muzikale bijbaan dat er soms wekenlang van studeren niets terecht kwam. Hij had een methode bedacht om de leerstof efficiënt tot zich te nemen. Als hij twee weken geen optredens had, deelde hij het aantal pagina’s dat hij moest lezen door het aantal dagen die hij tot zijn beschikking had. Dan zat hij van acht uur ’s morgens tot elf uur ’s avonds geconcentreerd te blokken volgens het schema dat hij zichzelf had opgelegd. ‘Ik mikte het zo uit dat ik een aaneengesloten periode een spurt kon trekken. Toen ik aan mijn doctoraalscriptie werkte, draaide ik steeds opnieuw de lp *Don’t disturb* van gitarist Wim Overgaauw. Op het tentamen statistiek bereidde ik me voor met eindeloos *Metamorphosen* van Richard Strauss op de achtergrond.’

Marga Akkerman-Zaalman (1944), gepromoveerd kinderpsychologe, runde veertig jaar een eigen praktijk. In de jaren zestig was ze studiegenoot van Edwin Rutten en dat legde de basis onder een onverwoestbare vriendschap. Ze zaten destijds samen in een clubje dat dagelijks bijeen kwam om het leven door te nemen en tentamens voor te bereiden: psychologiestudent Carel Akkerman (met wie ze later zou trouwen), psychologiestudent René Holdert (bassist van de Gold Coast Combo, vriend van Edwin), psychologiestudent Edwin en Marga zelf dus.

Ze bewoonde met haar zus een etage die hun vader voor hen had gekocht aan de Fokke Simonszstraat, in het centrum van Amsterdam.

Ze zegt: ‘Elke ochtend om 9 uur zaten we daar met z’n vieren aan tafel. We spraken af wat we gingen lezen, we hadden dezelfde studieboeken. Edwin was degene die altijd met onverwachte, scherpe vragen kwam. Hij stelde constant alles ter discussie, voor hem was niets vanzelfsprekend. Hij kwam op me over als zeer intelligent, geestelijk creatief en energiek. Verbaal zeer begaafd en een enorm gevoel voor humor. Tot vlak voor ons doctoraal deden wij groepstentamens. Die bereidden wij samen voor en dan gingen we in de collegezaal dicht bij elkaar zitten om

elkaar te steunen, als dat nodig was. Als er geluncht moest worden, liepen we samen naar de kaasboer om de hoek. Edwin kocht dan voor een gigantisch bedrag aan kaas en andere lekkere dingen. Zijn Bourgondische kant kwam ook tot uiting als we voor een tentamen waren geslaagd. Dat werd gevierd met een feestje op onze flat. Edwin en René namen dan vriendinnen mee, dat was iets bijzonders, want tot dan toe was ik steeds de enige vrouw van dat clubje. In 1962 was het nog heel uitzonderlijk als een studente haar studie ook inderdaad afmaakte. De een na de ander haakte af. De meesten waren druk aan het sparen voor hun bruidset. Wat Edwin, René, Carel en mij verbond in die studie was de behoefte om te relativiseren. Dat zeg ik terugkijkend, dat is iets waar we ons toen niet van bewust waren. Edwin trok voortdurend schijnbare zekerheden in twijfel. Hij zei: er is altijd een andere kant van de medaille. Hij hield zo van het vak psychologie, zei hij, omdat je gedwongen wordt om voortdurend op zoek te gaan naar tegenargumenten. Hoho, dat zeg je nou wel, maar het omgekeerde kan ook waar zijn. Theorieën werden volledig omgedraaid en uit hun verband getrokken. We lachten ons tranen met tuiten. Op zeker moment koos Edwin een andere hoofdrichting dan wij en werden de gemeenschappelijke studiemomenten minder. Maar we zijn elkaar nooit uit het oog verloren.'

Dat Edwin Rutten in die dagen een gelauwerd zanger was met een imposante staat van dienst, wist Marga Akkerman wel, maar daar hield ze zich eerlijk gezegd niet mee bezig. 'Die zangcarrière van hem speelde zich af in een andere wereld en daar was ik niet in thuis. Ik waardeerde hem als studievriend en dat was genoeg. Ik had een gereformeerde moeder en een zeer beschermende vader. Mijn zus en ik werden niet geacht ons overal te vertonen.'

Een verslaggever van het *Vrije Volk* ging in maart 1963 bij hem langs en noteerde: 'Hij bleek een lange, ietwat uit zijn krachten gegroeide jongeling te zijn van twintig jaar. Voor zover een jazz-zanger in Nederland bekend kan zijn, is hij het. Er zijn mensen die hem een arrogante vlerk noemen, er zijn mensen die zeggen dat hij

exorbitant hoge prijzen vraagt voor een optreden, er zijn ook mensen die nog nooit van hem gehoord hebben. Een bekend Duits jazzcriticus noemde hem ooit in een radiouitzending “de jazzsensatie van Europa”.’

De vocalist had wel een verklaring voor het feit dat mensen van de omroep en collega-musici hem arrogantie aanwreven. ‘Die jongens van het strijkorkest waarmee ik de laatste tijd geregeld uitzendingen heb, zijn zeer geroutineerde musici. Die denken na elk nummertje: ziezo, dat staat erop. Vaak heb ik dan nog op- of aanmerkingen of wil het nog een keer overdoen. Daar zijn ze dan niet voor te porren. “Waarom moet dat nou, het is toch goed zo, dat horen ze niet eens.” Wanneer ik dan mijn zin doordrijf of dreig met weglopen, noemen ze me een arrogante vlerk.’

Misschien speelde mee dat de jongens van de Gold Coast Combo weliswaar jazz speelden, maar geen deel uitmaakten van de hoofdstedelijke jazzcoterie. ‘We staan er eigenlijk een beetje naast en eerlijk gezegd voel ik er ook niets voor me met hen te associëren. Min of meer tot mijn verrassing constateerde ik dat ik voor het onlangs gehouden concert van het puikje der Nederlandse jazzwereld niet uitgenodigd was. Nou ja, dan niet hè.’

En dat de band exorbitant hoge bedragen voor een optreden zou vragen, klopte volgens Edwin niet. ‘De prijs die wij bedingen, is gebaseerd op het feit dat we jarenlang iedere zaterdag en zondag intensief hebben gerepeteerd, gearrangeerd en geoefend. Daar is menig zweetdruppeltje geplengd. Er is een stuk van mijzelf in die liedjes gaan zitten en daar wens ik voor betaald te worden.’

In oktober 1964 vertrok de studentensociëteit Nos lungit Amicitia uit de Sarphatistraat en verhuisde naar het voormalige café-restaurant Lido aan de Leidsekade 105. De populaire uitgaansgelegenheid met het mooiste terras van Amsterdam, pal achter het Leidseplein, was in maart dat jaar failliet gegaan. Studenten zouden het Lido weer op de kaart gaan zetten. Amsterdammers hoefden zich geen zorgen te maken. Dat mooie terras aan het water ging weer open. Veel activiteiten van de

besloten sociëteit zouden voortaan ook voor niet-leden toegankelijk zijn, zoals de concerten, drie avonden per week, van acht uur 's avonds tot een uur 's nachts door huisorkest The Gold Coast Combo. Daartoe was het Lido Kafé in het souterrain gereserveerd. Jazzliefhebber Harry Mulisch woonde om de hoek en stond pijprokend in de deuropening naar de muziek te luisteren.

Een verdieping hoger stond barman Jop Pannekoek glazen te vullen; in een later leven zou hij Edwin Rutten trouwens nog vaak tegenkomen, toen in de hoedanigheid van regisseur van de Ome Willem- en Klokhuisuitzendingen. Ging Edwin in de pauze naar boven voor een drankje, dan kon hij aan het aantal kassabonnen dat Jop op een stalen pin had geprikt zien hoe het die avond met de omzet was gesteld. 'Als er niet genoeg bonnen op die pin zaten, werd Jop kwaad op mij. Alsof ik er iets aan kon doen dat het beneden niet vol zat.'

Zijn ouders zaten soms wel twee avonden per week in de zaal en klapten zo uitbundig dat hij zich een beetje schaamde voor hun aanwezigheid. Het stadium waarin hij zijn uiterste best stond te doen om pa en ma te plezieren, lag achter hem, maar Rogier en René waren juist jaloers waren op de aandacht die hij van thuis kreeg. Hun ouders toonden nauwelijks belangstelling voor de muzikale verrichtingen.

Overeenkomstig de mores van het studentencorps in de jaren zestig was 'correcte kleding' een voorwaarde om tot de sociëteit te worden toegelaten. Dat betekende jurk of rok voor dames, jasje, dasje en nette broek voor heren. Op woensdagmiddag 1 september 1965 was het Lido het afgehuurd door het kledingmerk Young Style voor de presentatie van 'een nieuwe stijl mannenkleding voor 15- tot 25-jarigen.' Edwin Rutten trad op als gastheer en werd aangekondigd met de woorden: 'Vandaag zal hij voor het eerst achter deze microfoon staan en alleen maar praten. Geen liedjes, maar uitleg over nieuwe pakken.' Het *Algemeen Dagblad* tekende uit zijn mond op: 'Ik studeer tegenwoordig meer dan dat ik zing' – een uitspraak waarvan het waarheidsgehalte trouwens te bezien was. De krant citeerde de 24-jarige student

Martin Dijkema: 'De leden van het corps schrijven we voor: in de sociëteit het colbert aan en pantalons met omslagen. Het is de oude trant, het behoudende en dat willen we ook.' Waarop de presentator counterde: 'Maar ik vind het belachelijk om een student 's ochtends in jacquet tegen te komen wanneer hij naar de bakker gaat.' Kwam Dijkema: 'Ja Edwin, jouw studiesfeer ligt een heel eind van het corps af.'

Kort daarop zou dat corps een zware tijd tegemoet gaan.

Bob Dylan had nog zo gewaarschuwd: *The Times They Are Changing*. De studentengeneratie in de tweede helft van de jaren zestig droeg een spijkerbroek en liet het haar tot over de schouders golven. Jazz was uit, popmuziek was in. In 1964 hadden zich nog 240 nieuwe leden bij de Amsterdamsche Studenten Vereniging aangemeld, in 1967 daalde dat aantal tot 180 en in 1969 bestond de aanwas uit slechts 110 feuten. Er zat niet anders op: de A.S.V. fuseerde in 1970 met de Amsterdamsche Vrouwelijke Studentenvereniging A.V.S.V. Datzelfde jaar moest het Lido worden verkocht dat zes jaar had gefungeerd als onderkomen voor de inmiddels armlastige sociëteit Nos Lungit Amicitia. 'Er kwam de laatste tijd vrijwel niemand meer,' meldde het *Algemeen Handelsblad*. 'Je kon met een kanon door de grote zaal schieten zonder iemand te raken.'

De Gold Coast Combo was al drie jaar eerder ontbonden.

Rogier van Otterloo groeide uit tot een grote naam in de lichte muziek: pianist, componist van muziek bij succesvolle speelfilms, arrangeur, dirigent van het Metropole Orkest. In 1988 overleed hij, op z'n zesenvestigste.